

Незаконне здійснення окремих
видів господарської діяльності
та кредитне шахрайство

(тези доповіді на семінарі для прокурорів і детективів Бюро економічної
безпеки України 20 листопада 2025 року)

М.І. Хавронюк,
доктор юридичних наук, професор

Не ставлю за мету провести повноцінну лекцію або тренінг з питань
правової кваліфікації, а лише звернути увагу на деякі проблеми, що
стосуються:

- 1) правової кваліфікації відповідних к.п. та їх відмежування від інших
правопорушень
- 2) дефініцій відповідних статей та
- 3) можливості їх інакшого визначення у майбутньому новому КК України.

І це – не квантова гіпотеза та формула Планка,

а все ж таки трохи легші питання.

Незаконна діяльність
з організації або проведення
азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 КК)

Стаття 203². Незаконна діяльність з організації або проведення азартних
ігор, лотерей

1. Організація або проведення азартних ігор без ліцензії на провадження
відповідного виду діяльності з організації та проведення азартних ігор, що
видається відповідно до закону, або випуск чи проведення лотерей особою,
яка не має статусу оператора лотерей, або організація чи функціонування
закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які
проводяться в мережі Інтернет, –

караються штрафом від десяти тисяч до сорока тисяч
неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права
обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, раніше
судимою за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор чи
лотерей або за попередньою змовою групою осіб, –

караються штрафом від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч
неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права
обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на три роки.

{В редакції Закону № 768-IX від 14.07.2020}

Засуджено осіб в 2024 році – 12.

Форми злочину:

- 1) організація чи проведення азартних ігор без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності з організації та проведення азартних ігор, що видається відповідно до закону
- 2) випуск чи проведення лотерей особою, яка не має статусу оператора лотерей
- 3) організація чи функціонування закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет.

З цих форм випливає, що законодавець відмовився від попередньої абсолютної заборони на зайняття гральним бізнесом, а перейшов до належного державного регулювання зі встановленням кримінальної відповідальності лише за найбільш небезпечні порушення встановленого порядку провадження відповідної діяльності – Закон «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14 липня 2020 р.

І це правильно.

А.Є. Овчаренко, проаналізувавши досвід правового регулювання сфери азартних ігор у країнах ЄС, країнах пострадянського простору та ситуацію, яка склалася на сьогодні з цього питання в Україні, резюмував:

- 1) у майже всіх країнах європейського континенту гральний бізнес є легальним та бюджетоутворюючим сектором економіки і відповідна діяльність регулюється на законодавчому рівні;
- 2) будь-які мораторії на гральну активність не є ефективним інструментом регулювання такої сфери життя людини як «гра», особливо в умовах доступності таких розваг у мережі Інтернет і в сусідніх країнах;
- 3) захистити вразливу частину суспільства від ризиків, пов'язаних з виникненням залежності від азартних ігор, можливо лише через врегулювання цієї сфери життя суспільства і винятково в умовах, коли гральний бізнес працює у правовому полі, відчуває присутність регулятора та конкурентний тиск;
- 4) тотальна заборона азартних ігор – це шлях до укріплення корупційної складової в діяльності правоохоронних органів та тінізації азартних ігор;
- 5) заборона азартних ігор негативно впливає на розвиток інших секторів економіки – туризму, іподромної галузі, конярства, професійного спорту, тощо;
- 6) заборона азартних ігор у певній державі неодмінно призводить до відтоку фінансів із такої країни до країн, у яких азартні ігри легальні.

Кваліфікація

1. Діяння осіб, які виконують розпорядження організаторів азартних ігор (лотерей), має диференціюватися залежно від їхньої ролі.

Зокрема, діяльність круп'є, касирів, продавців, операторів, менеджерів гральних залів, адміністраторів має розцінюватися саме як проведення азартних ігор, а тому такі особи повинні визнаватися виконавцями к. пр., передбаченого ст. 203-2 КК України.

Посилання ж на ч. 5 ст. 27 КК України (пособництво) є доцільним виключно при кваліфікації дій представників обслуговуючого персоналу, які не проводять азартні ігри – офіціантів, барменів, танцівниць, прибиральників, охоронців та інших подібних суб'єктів.

2. Гравець (визначення цього поняття закріплено в п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону від 14 липня 2020 р.) не визнається суб'єктом злочину, передбаченого ст. 203-2 КК України.

Участь в організованій без дозволу азартній грі на гроші, речі та інші цінності тягне адміністративну відповідальність (ст. 181 КУпАП).

Нагадаю:

Стаття 181. Азартні ігри, ворожіння в громадських місцях

Участь в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетку, "наперсток" та інші) на гроші, речі та інші цінності – ...

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – ...

Проблеми дефініцій

1. Третя форма злочину, в якій не згадано про незаконний характер діяльності (як у перших двох) не враховує, що ч. 1 ст. 30 Закону від 14 липня 2020 р. організація та проведення азартних ігор казино в мережі Інтернет здійснюються їх організатором на підставі ліцензії відповідно до вимог цього Закону та законодавства про азартні ігри з обов'язковим використанням онлайн-системи організатора азартних ігор.

Відсутність згадки про незаконність може наштовхнути на думку, що така діяльність є абсолютно забороненою регулюючим законодавством.

Насправді ж за умови отримання ліцензії організація та проведення азартних ігор казино в мережі Інтернет дозволяється.

2. Автори Закону від 14 липня 2020 р. зробили важливе доповнення, вказавши, що азартною грою слід вважати гру, умовою участі в якій є внесення гравцем ставки, що дає право на отримання виграшу (призу), імовірність отримання і розмір якого повністю або частково залежать не лише від випадковості, а й від знань і майстерності гравця.

Та зробивши це уточнення, «забули» скорегувати визначені у ч. 3 ст. 2 цього ж Закону ознаки азартних ігор, і зазначили, що не вважається азартною будь-яка гра, в якій відсутня принаймні одна з таких ознак:

1) наявність ставки;

2) можливість отримання або неотримання виграшу (призу);

3) імовірність виграшу (призу) та його розмір повністю або частково залежить від випадковості.

Отже, колізія: при зверненні до різних положень одного й того самого законодавчого акту (п. 1 ч. 1 ст. 1 та п. 3 ч. 3 ст. 2 Закону від 14 липня 2020 р.), правозастосовець вимушений робити різні висновки щодо віднесення тієї чи іншої гри до числа азартних.

Н.О. Петричко азартні ігри поділяє на:

1) ігри випадку – їх результат визначається діями, цілком заснованими на випадку; при цьому випадкові цифри, що розподіляються рівномірно, від яких залежить результат гри, виходять за допомогою колоди карт, диска рулетки, гральної кістки;

2) ігри на здібність – їх результат частково або повністю залежить від фізичної або інтелектуальної здібності гравця;

3) парі і тоталізатори – їх результат визначається заснованими частково на випадку діями, коли гравець робить ставку на імовірність (неймовірність) якихось подій і організатор гри зобов'язується виплатити гравцям, що виграли, суму виграшу, розмір якої залежить від внесеної гравцем ставки і визначеного до початку зазначеної події індексу, застосованого для обчислення суми виграшу.

Інтелектуальні ігри, такі як нарди, шахи, шашки, бридж, преферанс за наявності інших умов в принципі могли би визнаватися азартними іграми.

Але, зважаючи на правило «усі сумніви – на користь особи, діяння якої кваліфікується», а також те, що вже у п. 3 ч. 3 ст. 2 Закону від 14 липня 2020 р. згадується лише про «випадковість», слід дійти висновку, що ст. 203-2 КК України не можна інкримінувати особам, які займаються організацією або проведенням цих інтелектуальних ігор, які, до того ж, не відносяться до тих видів діяльності, на які може бути видана ліцензія відповідно до Закону від 14 липня 2020 р. (ст. 44).

3. Поняття «випуск чи проведення лотерей» є дублюючим.

Відповідно до Закону «Про державні лотереї в Україні» від 6 вересня 2012 р. проведення державних лотерей – це господарська діяльність оператора державних лотерей, яка включає випуск державної лотереї, прийняття ставок у державну лотерею, проведення розіграшів призового (виграшного) фонду державної лотереї, виплату призів та інші операції, що прямо або опосередковано забезпечують проведення державних лотерей

Проаналізувавши ст. 203-2 КК та інші подібні статті, Робоча група прийшла до висновку щодо доцільності доповнення КК України загальною нормою про кримінальну відповідальність за порушення встановленого порядку зайняття господарською діяльністю.

Стаття 6.4.3. Здійснення господарської діяльності без ліцензії

Особа, яка здійснила господарську діяльність без належної ліцензії на провадження господарської діяльності, яка відповідно до закону підлягає ліцензуванню, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу, – вчинила злочин 1 ступеня.

+

Стаття 6.4.2. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь
Ознаками, що підвищують на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, є вчинення умисного злочину:

1) передбаченого статтею 6.4.3, щодо банківської діяльності чи

- діяльності з надання фінансових послуг;
- 2) передбаченого статтею 6.4.3, щодо діяльності на ринку азартних ігор або випуску чи проведення лотерей;
- 3) передбаченого статтею 6.4.3, щодо виробництва підакцизних товарів і торгівлі ними;
- 4) передбаченого статтею 6.4.3, щодо будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками;
- 6) у складі простої групи;
- 7) з використанням службових повноважень чи професійних обов'язків або пов'язаних із ними можливостей.

Незаконне виготовлення, зберігання, збут
або транспортування з метою збуту
підакцизних товарів (ст. 204 КК)

Було:

- ... 2. Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, ~~шляхом відкриття підпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів~~, або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, –
3. Незаконне виготовлення товарів, вказаних у частині першій або другій цієї статті, ~~з недоброякісної сировини (матеріалів)~~, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само ~~незаконний~~ збут таких товарів, що призвело до отруєння ~~людей чи інших тяжких наслідків~~, –

Стаття 204. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або
транспортування з метою збуту підакцизних товарів

1. Незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених **спирту етилового, спиртових дистилятів, алкогольних напоїв, пива, тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, пального** або інших підакцизних товарів –

караються штрафом **від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією та знищенням незаконно виготовлених товарів.**

2. Незаконне виготовлення **спирту етилового, спиртових дистилятів, алкогольних напоїв, пива, тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, пального** або інших підакцизних товарів або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією та знищенням незаконно вироблених або придбаних товарів, знарядь виробництва, сировини для їх виготовлення.

3. Незаконне виготовлення товарів, зазначених у частинах першій або другій цієї статті, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само збут таких товарів, що призвело **до отруєння чи спричинило смерть особи**, –

караються позбавленням волі на строк **від восьми** до десяти років з

конфіскацією майна, з вилученням та знищенням незаконно виробленої або придбаної продукції, обладнання для її виготовлення.

{Стаття 204 в редакції Закону № 2628-VIII від 23.11.2018}

Засуджено осіб в 2024 році – 267.

Форми злочину – всі щодо незаконно виготовлених підакцизних товарів (зокрема таких, як спирт етиловий, спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн, промислові замінники тютюну, пальне):

1) незаконне придбання з метою збуту (ч. 1). Йдеться не про незаконні придбання, зберігання...

2) зберігання з метою збуту (ч. 1)

3) збут (ч. 1), та якщо це призвело до отруєння чи спричинило смерть особи (ч. 3)

4) транспортування з метою збуту (ч. 1)

5) незаконне виготовлення (ч. 2) або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею **???** (ч. 2), що **???** становлять загрозу для життя і здоров'я людей (ч. 3). Що саме «або вчинене»? – Незрозуміло, йдеться про всі діяння чи все ж тільки про незаконне виготовлення!

З цього випливає:

– якщо є слова «або інших підакцизних товарів», то перелік взагалі не потрібен

– придбання незаконно виготовлених підакцизних товарів не завжди є незаконним: придбання карається за ст. 204 КК лише у разі, якщо воно є незаконним

– їх зберігання, збут і транспортування завжди є незаконними

– у контексті виготовлення йдеться про товари, а не незаконно виготовлені товари. Тому в цьому фрагменті частину ч. 3 викладено правильно

– в іншому фрагменті – ні, оскільки слова «а так само» є єднальним сполучником, тобто синонімом слів «і», «та», але не слів «чи», «або». Отже, виходить, що правопорушення буде мати місце лише у випадку, якщо особа спочатку виготовила, а потім збула відповідні товари. Крім того, неясно, чому товари – у множині. А якщо особа збула, скажімо, лише одну діжку пива? Це ж товар, а не товари

– те саме стосується і ч. 1, де застосовано словосполучення «а також» (знову єднальний сполучник). Тобто, кримінальна відповідальність може настати лише у ситуації, коли особа спочатку вчинила незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією же метою, а після цього – ще і збут чи транспортування з метою збуту

Кваліфікація

1. Для притягнення до кримінальної відповідальності треба довести:

– за ч. 1 ст. 204 КК – тільки прямий умисел для всіх форм злочину

– за ч. 2 ст. 204 КК – тільки прямий умисел

– за ч. 3 ст. 204 КК в частині незаконного виготовлення товарів, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, – прямий умисел

– за ч. 3 ст. 204 КК в частині збуту таких товарів, що призвело до отруєння чи спричинило смерть особи – необережність.

Пам'ятати про неприпустимість подвійного інкримінування!

Тому не треба додатково кваліфікувати за статтями 119 (необережне спричинення смерті), 128 (необережне тяжке чи сер. тяжкості т. у.) КК.

2. Для кваліфікації за ч. 3 достатньо того, щоби було отруєно хоча б одну особу. Ступінь отруєння не має значення (достатньо легкого тілесного ушкодження – і позбавлення волі на строк від 8 до 10 років, як і за спричинення смерті особи). З огляду на необережний характер цього злочину санкція надто сувора.

Отруєною має бути тільки особа (не тварини, не довкілля тощо). Якщо настали тяжкі наслідки іншого характеру, ніж смерть особи, то їх, за наявності підстав, треба кваліфікувати за ст. 227 КК (як умисне введення в обіг небезпечної продукції, зокрема підакцизних товарів) або за статтями, що передбачають відповідальність за к.п. проти довкілля.

3. За предметом слід відмежовувати:

Стаття 176. Виготовлення, зберігання самогону...

Виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення...

Стаття 177. Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення

Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення...

Стаття 164⁻¹⁶. Зайняття забороненими видами господарської діяльності

Зайняття видами господарської діяльності, щодо яких є спеціальна заборона, встановлена законом, за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України...

Акцент – на тому, що придбаваючи, зберігаючи, транспортуючи, скажімо, алкогольні напої чи збуваючи їх особа усвідомлює, що вони є саме підакцизними товарами і марковані графічними елементами електронних марок акцизного податку.

Якщо особа продає туристам домашнє вино в пластикових пляшках і не маркує їх підробленими марками акцизного податку, то складу к.п., передбаченого ст. 204 КК, немає.

У постанові Судової палати у кримінальних справах ВС від 5.09.2013 у справі №5-15к13 зроблено висновок про безпідставність кваліфікації за ч. 1 ст. 204 дій особи, яка з метою збуту незаконно виготовила з винограду алкогольний напій (вино), розлила його у пластикові пляшки ємністю 5 і 6 літрів, а згодом збула 23 літри цього напою. Свій висновок ВС аргументував тим, що відповідальність за ст. 204 настає лише у разі, якщо винна особа вчиняє певні дії щодо одного з видів продукції, яка за своїми характеристиками підпадає під законодавче визначення поняття

«підакцизний товар».

4. Якщо під час зберігання, транспортування або збуту незаконно виготовлених підакцизних товарів були наявними марки акцизного податку, то ці дії треба додатково кваліфікувати за ст. 199 КК, якщо є ознаки таких діянь, як:

виготовлення,
зберігання,
придбання,
перевезення,
пересилання,
ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів чи збуту,
збут – щодо незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку.

5. Якщо особа спочатку незаконно виготовила підакцизні товари (ч. 2 або ч. 3 ст. 204 КК), а потім з метою збуту зберігала чи транспортувала їх або збула, то її діяння потрібно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 і ч. 2 або ч. 3 ст. 204 КК.

6. В редакції Закону 2018 року з ч. 1 ст. 204 КК зникли щодо виготовлення підакцизних товарів слова «шляхом відкриття підпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів».

Це означає, що спосіб виготовлення може бути будь-яким і для кваліфікації тепер не має значення.

7. Не забувати про існування у КУпАП статті 177-2.

Стаття 177². Виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів

Виготовлення, придбання або зберігання з метою реалізації фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів...

Реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів...

То як кваліфікувати – за КК чи за КУпАП?

Якщо виготовлення незаконне, то за ст. 204 КК (законне – за КУпАП).

Якщо придбання незаконне, то за ст. 204 КК (законне – за КУпАП).

Якщо зберігання незаконно виготовлених алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, то за ст. 204 КК (законно виготовлених – за КУпАП).

Якщо збут незаконно виготовлених алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, то за ст. 204 КК (реалізація же фальсифікованих, тобто несправжніх, підроблених, імітованих, – за КУпАП).

Є потреба в законодавчому узгодженні цих статей.

Напевно, це треба зробити:

– не у спосіб, запропонований дніпровськими науковцями Оксаною Гритенко і Глібом Барабашем, які вважають за потрібне ст. 204 КК України доповнити приміткою: «Під підакцизними товарами у цій статті слід розуміти

фальсифіковані чи незаконно виготовлені алкогольні напої... [тощо]»

– і не так, як пропонують Олександр Дудоров і Євген Письменський, які кажуть, що зміст ст. 204 КК має відображати особливості незаконного обігу не лише легальних підакцизних товарів, а й їх фальсифікованих аналогів.

Адже ці дві групи авторів не пропонують нічого змінювати у ст. 177-2 КУпАП.

8. Не забувати про існування у КУпАП статті 156.

Стаття 156. Порухення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згорання

Роздрібна або оптова торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку...

То як кваліфікувати – за КК чи за КУпАП?

За ст. 204 КК – збут незаконно виготовлених будь-яких підакцизних товарів.

За ст. 156 КУпАП – збут [торгівля] лише окремих підакцизних товарів (збіг зі ст. 204 – алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн, промислові замінники тютюну). Вони можуть бути виготовлені законно, але після цього піти в продаж без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку.

Так само є потреба в законодавчому узгодженні цих статей.

Проаналізувавши ст. 204 КК, Робоча група прийшла до висновку щодо доцільності доповнення КК України загальною нормою про кримінальну відповідальність за порушення встановленого порядку зайняття господарською діяльністю.

Стаття 6.4.3. Здійснення господарської діяльності без ліцензії

Особа, яка здійснила господарську діяльність без належної ліцензії на провадження господарської діяльності, яка відповідно до закону підлягає ліцензуванню, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу, – вчинила злочин 1 ступеня.

+

Стаття 6.4.2. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь
Ознаками, що підвищують на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, є вчинення умисного злочину:

3) передбаченого статтею 6.4.3, щодо виробництва підакцизних товарів і торгівлі ними;

6) у складі простої групи;

7) з використанням службових повноважень чи професійних обов'язків або пов'язаних із ними можливостей.

Відповідно, придбання, зберігання, транспортування підакцизних товарів можуть кваліфікуватися як готування до торгівлі ними, а зберігання і транспортування – також і як пособництво в їх виробництві.

Шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК)

Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами

1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак ~~злочину~~ проти власності...

Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами

1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак **кримінального правопорушення** проти власності –

карається штрафом від однієї тисячі до **чотирьох** тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, –

караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

{Стаття 222 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 3795-VI від 22.09.2011, № 4025-VI від 15.11.2011, № 2617-VIII від 22.11.2018}

Засуджено осіб в 2024 році – 6.

Форма злочину одна – надання завідомо неправдивої інформації [певним суб'єктам] з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків.

Стаття 222 КК України відрізняється, наприклад, від свого американського аналогу – § 1344 КК США, який вимагає встановлення ознак «банківського шахрайства», відповідно до яких особа:

- 1) свідомо,
- 2) реалізувала чи спробувала реалізувати,
- 3) схему чи махінацію,
- 4) з метою, альтернативно:

- а) обману фінансової установи або
- б) незаконного одержання грошей чи майна, які є власністю фінансової установи.

Кваліфікація

1. Надання завідомо неправдивої інформації з тією ж метою, але іншим суб'єктам (наприклад, позикодавцю з метою одержати грошові кошти) може кваліфікуватися як готування до шахрайства за ст. 14 і ст. 190 КК.

Головними ознаками, за якими можливе розмежування злочинів, передбачених ст. 222 і ст. 190 КК, є спрямованість умислу (мета). Визначальним є також момент виникнення цього умислу. У контексті шахрайства з фінансовими ресурсами умисел злочинця безпосередньо спрямований на одержання кредитних привілеїв у вигляді грошових коштів із їх наступним поверненням.

У разі шахрайства як злочину, передбаченого ст. 190 КК, винна особа має намір укласти кредитний договір тільки з метою отримання грошових коштів. У такому випадку характер дій винної особи спрямований лише на безоплатне безповоротне заволодіння чужим майном.

Злочини, передбачені у ст. 222 та ст. 190 КК України різняться також і за моментом їх закінчення. Шахрайство з фінансовими ресурсами визначається кримінальним законом як злочин із усіченим складом. Таким чином, шахрайство як злочин проти власності, вважається закінченим із моменту безпосереднього заволодіння майном, шахрайство з фінансовими ресурсами є закінченим злочином уже із моменту надання завідомо неправдивої інформації.

2. Підроблення документа, надалі використаного при вчиненні шахрайства з фінансовими ресурсами, потребує додаткової кваліфікації за відповідними частинами ст. 358 або ст. 366 КК.

Але використання завідомо підробленого документа не може кваліфікуватися одночасно і за ч. 4 ст. 358, і за ст. 222 КК, оскільки таке використання (надання) є способом вчинення злочину, передбаченого ст. 222 КК і повністю нею охоплюється.

3. Не може кваліфікуватися за ст. 222 КК надання завідомо підробленого документа органу державної влади, органу місцевого самоврядування тощо:

- коли його надання завідомо не може вплинути і не вплинуло на прийняття рішення про надання субсидії, субвенції, дотації, кредиту чи пільги щодо податків.

- коли це вчинено НЕ з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків, а для задоволення іншого особистого інтересу.

Наприклад, особа отримує від донора кошти для виконання певного проєкту (роботи чи послуги), написавши в документі неправдиві відомості щодо своєї компетентності з певного питання або щодо здатності виконати завдання у встановлений строк, але потім роботу не

робить чи послуги не надає

4. Може бути співучасть банківського працівника у вчиненні злочину, передбаченого ст. 222 КК.

Наприклад, за ч. 5 ст. 27, ст. 222 як пособництво шахрайству з фінансовими ресурсами слід кваліфікувати діяння працівника кредитного відділу банку, який за попередньою домовленістю із несумлінним позичальником приховав від членів кредитного комітету неправдиву інформацію, внесену у подані документи і важливу з точки зору прийняття рішення про кредитування. Якщо він це зробив за неправомірну вигоду – то + ст. 368-3 КК.

5. Неповорнення банківського кредиту як спосіб шахрайського заволодіння майном не охоплюється диспозицією ст. 222 КК, якщо особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його присвоїти, а зобов'язання – не виконувати. Вона уклала кредитний договір лише для того, щоб приховати свій намір безоплатно заволодіти чужим майном.

Проблеми дефініцій

1. Чому у множині:

- органам, банкам, кредиторам?
- субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг?

2. О.О. Дудоров: словосполучення «у разі відсутності ознак злочину проти власності» у ст. 222 КК доцільно замінити зворотом «без мети обернення їх на свою користь чи користь третіх осіб».

Проаналізувавши ст. 222 КК, Робоча група прийшла до висновку щодо доцільності визначення у КК України таких трьох статей.

Стаття 6.3.19. Кредитне шахрайство, що спричинило суттєву майнову шкоду

Особа, яка у встановлений договором строк не повернула повністю або частково кредит, одержаний внаслідок подання нею завідомо неправдивої інформації банку чи іншій фінансовій установі, що спричинило суттєву майнову шкоду кредитору, –

вчинила злочин **1** ступеня.

Стаття 6.3.20. Кредитне шахрайство, що спричинило значну майнову шкоду

[Те саме], що спричинило значну майнову шкоду кредитору, – вчинила злочин **3** ступеня.

Стаття 6.3.21. Кредитне шахрайство, що спричинило тяжку майнову шкоду

[Те саме], що спричинило тяжку майнову шкоду кредитору, – вчинила злочин **5** ступеня.

+

Стаття 6.3.4. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь
Ознаками, що підвищують на один ступінь тяжкість злочинів,
передбачених цим Розділом, є вчинення злочину:

- 3) у складі простої групи;
- 4) передбаченого статтями 6.3.5–6.3.17, 6.3.19–6.3.23, 6.3.27–6.3.29, з використанням службових повноважень чи професійних обов'язків або пов'язаних із ними можливостей;
- 5) з використанням медіа чи інформаційної системи.

+

Стаття 9.5.4. Зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями

Публічна службова особа, яка вчинила зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, а саме незаконно та у значному розмірі:

- 2) одержала кредит, субсидію, субвенцію, дотацію, пільгу чи сприяла іншій особі в їх одержанні,
- 3) звільнила себе чи іншу особу від обов'язкового платежу, кредитного зобов'язання або погашення заборгованості чи зменшила його (її), або сприяла такому звільненню чи зменшенню,

...

вчинила злочин 3 ступеня.

+

Стаття 9.5.1. Значення термінів, вжитих у цьому Розділі
У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

- 1) значний розмір зловживання – вартість предмету зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, яка в п'ятсот і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці;
- 2) великий розмір зловживання – вартість предмету зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, яка в п'ять тисяч і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці
- 3) особливо великий розмір зловживання – вартість предмету зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, яка в п'ятдесят тисяч і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці;

Стаття 9.5.2. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на два ступеня
Ознаками, що підвищують на два ступеня тяжкість злочинів,
передбачених цим Розділом, є вчинення умисного злочину:

- 1) передбаченого статтею 9.5.4, щодо предмету зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями в особливо великому розмірі;
- 4) передбаченого статтями 9.5.4–9.5.6 чи 9.5.8, з використанням службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей публічною службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Стаття 9.5.3. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь
Ознаками, що підвищують на один ступінь тяжкість злочинів,
передбачених цим Розділом, є вчинення умисного злочину:

1) передбаченого статтею 9.5.4, щодо предмету зловживання
службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями у
великому розмірі;

5) у складі простої групи;

6) в особливий період чи в умовах надзвичайного стану.